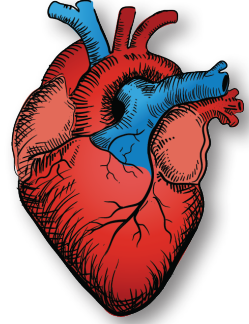

BÖLÜM 28

KARDİYOVASKÜLER HASTALIKLAR VE PALYATİF BAKIM

Yasemin YILDIRIM¹
Amine TERZİ²

GİRİŞ

Palyatif bakım; yaşamı tehdit eden hastalığı olan bireylerin ve ailelerinin yaşam kalitesini ve konforunu artırmaya yönelik girişimlerin yer aldığı multidisipliner bir yaklaşımdır. Palyatif bakımda; bireyin tüm özellikler açısından kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi, etkin semptom yönetimi, bireyle birlikte bakım verenlerin de desteklenmesi ve güçlendirilmesi önemlidir.^{1,2} Kanser başta olmak üzere, kardiyovasküler hastalıklar, karaciğer hastalıkları, pulmoner hastalıklar, nörolojik hastalıklara ilişkin palyatif bakım hizmetleri oldukça yaygındır. Kardiyovasküler hastalıklar; kalp yetersizliği, hipertansiyon, koroner arter hastalıkları ve kalbin enfeksiyöz hastalıklarından oluşmaktadır. Bu hastalıklar içerisinde özellikle kalp yetersizliği olan hastalar palyatif bakım gereksinimi en fazla olan hasta grubudur.²⁻⁵

PALYATİF BAKIM

Palyatif bakım; Dünya Sağlık Örgütü tarafından “yaşamı tehdit eden hastalıklarla ilişkili sorunlarla karşı karşıya kalan hastaların ve ailelerinin, ağrı ve diğer sorunlarının erken tanısı ve fiziksel, psikososyal ve ruhsal açıdan kapsamlı değeren-

¹ Prof. Dr., Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, yasemin.yildirim@ege.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi, Artvin Çoruh Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, deniz.amine@artvin.edu.tr

SONUÇ

Kardiyovasküler hastalıklar, palyatif bakım gereksinimi duyulan hastalıklardandır. Bu sürecin hemşire, hekim, fizyoterapist, diyetisyen gibi multidisipliner ekip üeleriyle yönetimi hasta ve ailesinin kaliteli bakım almasını sağlayacaktır. Palyatif bakımda özellikle semptom yönetimi, yaşam sonu bakım ve ailenin desteklenmesi önemlidir.^{2,12,20}

KAYNAKLAR

1. Kabalak AA, Öztürk H, Çağıl H. Yaşam sonu bakım organizasyonu; palyatif bakım. *Yoğun Bakım Dergisi*. 2013;11(2):56-70.
2. Anzai T, Sato T, Fukumoto Y. et al. JCS/JHFS 2021 statement on palliative care in cardiovascular diseases. *Circulation Journal*. 2021;85(5):695-757. Doi: 10.1253/circj.CJ-20-1127.
3. Elçigil A. Palyatif bakım hemşireliği. *Gulhane Medical Journal* 2012;54(4):329-334. Doi:10.5455/gulhane.30582.
4. Kida K, Doi S, Suzuki N. Palliative care in patients with advanced heart failure. *Heart Failure Clinics*. 2020;16(2):243-254. Doi: 10.1016/j.hfc.2019.12.006.
5. The Worldwide Hospice Palliative Care Alliance-WHPCA (2021). *Global Atlas of Palliative Care 2nd Edition 2020*. (10.08.2021 tarihinde <http://www.thewhpc.org/resources/global-atlas-on-end-of-life-care> adresinden ulaşılmıştır.)
6. World Health Organization. (2018). *Integrating palliative care and symptom relief into primary health care: a WHO guide for planners, implementers and managers*. (10.08.2021 tarihinde <https://apps.who.int/iris/handle/10665/274559> adresinden ulaşılmıştır.)
7. Sarman A. Palyatif/Pediyatrik palyatif bakımın tarihsel gelişim süreci, ilkeleri ve hemşirelik bakımı. *Balkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2019;8(3):153-160.
8. World Health Organization-WHO (2020). *Palliative care for noncommunicable diseases: a global snapshot 2020*. (22.06.2021 tarihinde <https://www.who.int/publications/i/item/palliative-care-for-noncommunicable-diseases-a-global-snapshot-2020> adresinden ulaşılmıştır.)
9. Gökçınar D, Kahveci K. (2014). Dünya'da ve Türkiye'de Palyatif Bakım. Kahveci K, Gökçınar D (Edt.). *Palyatif Bakım* içinde (s. 1-5). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
10. Aslan Y. Türkiye'de ve Dünya'da palyatif bakım modellerine genel bakış. *Anadolu Güncel Tıp Dergisi*. 2020; 2(1):19-27. Doi: 10.38053/agttd.632674.
11. Connor SR, Gwyther E. The worldwide hospice palliative care alliance. *Journal of Pain and Symptom Management*. 2018;55(2):112-116. Doi: 10.1016/j.jpainsymman.2017.03.020.
12. Lowey SE. Palliative care in the management of patients with advanced heart failure. *Adv Exp Med Biol - Advances in Internal Medicine*. 2018;1067:295-311. Doi: 10.1007/5584_2017_115.
13. Rogers JG, Patel CB, Mentz RJ. et al. Palliative care in heart failure: the PAL-HF randomized, controlled clinical trial. *Journal of the American College of Cardiology*. 2017; 70(3):331-341. Doi: 10.1016/j.jacc.2017.05.030.
14. Fendler TJ, Swetz KM, Allen LA. Team-based palliative and end-of-life care for heart failure. *Heart Failure Clinics*. 2015;11(3):479-498. Doi: 10.1016/j.hfc.2015.03.010.
15. The Worldwide Hospice Palliative Care Alliance-WHPCA (2021). *Palliative Care- Celebrating Nurses Report*. (10.08.2021 tarihinde <http://www.thewhpc.org/resources/whpc-publications-and-reports/item/palliative-care-celebrating-nurses-contributions-report> adresinden ulaşılmıştır.)
16. Fernando GVMC, Hughes S. Team approaches in palliative care: a review of the literature. *International journal of palliative nursing*. 2019;25(9); 444-451. Doi: 10.12968/ijpn.2019.25.9.444.
17. McDonagh TA, Metra M, Adamo M. et al. 2021 ESC Guidelines for the diagnosis and treatment of acute and chronic heart failure. *European Heart Journal*. 2021;42; 3599-3726. Doi:10.1093/eurheartj/ehab368.

18. Mizuno A, Miyashita M, Kohno T. et al. Quality indicators of palliative care for acute cardiovascular diseases. *Journal of Cardiology*. 2020;76(2):177-183. Doi: 10.1016/j.jcc.2020.02.010.
19. Maciver J, Ross HJ. A palliative approach for heart failure end-of-life care. *Current Opinion in Cardiology*, 2018;33(2):202-207. Doi:10.1097/HCO.0000000000000484.
20. Mert H, Barutcu CD. Kalp yetersizliğinde palyatif bakım. *TAF Preventive Medicine Bulletin*. 2012;11(2):219-224. Doi:10.5455/pmb.1-1308553974.
21. Diop MS, Rudolph JL, Zimmerman KM. et al. Palliative care interventions for patients with heart failure: a systematic review and meta-analysis. *Journal of Palliative Medicine*. 2017;20(1):84-92. Doi: 10.1089/jpm.2016.0330.
22. Kittelson SM, Elie MC, Pennypacker L. Palliative Care Symptom Management. *Critical Care Nursing Clinics of North America*. 2015;27(3):315-339. Doi: 10.1016/j.cnc.2015.05.010.
23. Enç N, Alkan HÖ. Yaşlı kardiyovasküler hastalarda hemşirelik yaklaşımı. *Türk Kardiyol Dern Ars*. 2017;45(5):120-123. Doi: 10.5543/tkda.2017.92147
24. Williams BA. The clinical epidemiology of fatigue in newly diagnosed heart failure. *BMC Cardiovascular Disorders*. 2017;17(1):1-10.
25. Mollaoğlu M, Yanmış S. (2019). Koroner arter hastalığı (KAH) olan bireylerde yorgunluk ve uyku kalitesinin değerlendirilmesi. *4 th International Symposium on Innovative Approaches in Health and Sports Sciences*, 22-24 Nov 2019, Samsun, Türkiye. (ss. 74-77).
26. Erdoğan Z. Yorgunluk. Eti Aslan F, Olgun N. (Ed.). *Yoğun Bakım Seçilmiş Semptom ve Bulguların Yönetimi* içinde (s.519-527). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
27. Larson RD. Psychometric properties of the modified fatigue impact scale. *International Journal of MS Care*. 2013;15(1):15-20. Doi: 10.7224/1537-2073.2012-019.
28. Armutlu K, Keser İ, Korkmaz N. et al. Psychometric study of Turkish version of Fatigue Impact Scale in multiple sclerosis patients. *Journal of the Neurological Sciences*. 2007;255(1-2):64-68. Doi: 10.1016/j.jns.2007.01.073.
29. Larun L, Brurberg KG, Odgaard-Jensen J. et al. Exercise therapy for chronic fatigue syndrome. *Cochrane Database Syst Rev*. 2019;2019(10):1-134. Doi:10.1002/14651858.CD003200.pub8.
30. Gencay-Can A, Can SS. Validation of the Turkish version of the fatigue severity scale in patients with fibromyalgia. *Rheumatol Int*. 2012;32(1):27-31.
31. Taşkın Yılmaz F. Dispne. Eti Aslan F, Olgun N. (Ed.). *Yoğun Bakım Seçilmiş Semptom ve Bulguların Yönetimi* içinde (s.263-275). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
32. Wilkie DJ, Ezenwa MO. Pain and symptom management in palliative care and at end of life. *Nursing Outlook*. 2012;60(6): 357-364. Doi: 10.1016/j.outlook.2012.08.002.
33. TC Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Kanser Daire Başkanlığı. (2016). *Palyatif bakımda ağrı yönetimi kılavuzu*. (11.06.2021 tarihinde <http://www.palyatifbakim.org.tr/images/klavuzlar/AGRI.pdf> adresinden ulaşılmıştır.)
34. Kaya N, Işık O. Hasta güçlendirme ölçeğinin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği. *İşletme Bilimi Dergisi*. 2018; 6(1):27-42. Doi: 10.22139/jobs.403021.
35. Hughes, NM, Noyes J, Eckley L. et al. What do patients and family-caregivers value from hospice care? A systematic mixed studies review. *BMC palliative care*. 2019;18(1):1-13. Doi: 10.1186/s12904-019-0401-1.
36. Kaasalainen S, Sussman T, Thompson G. et al. A pilot evaluation of the Strengthening a Palliative Approach in Long-Term Care (SPA-LTC) program. *BMC Palliative Care*. 2020;19(1):1-12. Doi: 10.1186/s12904-020-00599-w.
37. Janssen DJ, Johnson MJ, Spruit MA. Palliative care needs assessment in chronic heart failure. *Current Opinion in Supportive and Palliative Care*. 2018;12(1):25-31. Doi:10.1097/SPC.0000000000000317.
38. Sekse RJT, Hunskaar I, Ellingsen S. The nurse's role in palliative care: A qualitative meta-synthesis. *Journal of Clinical Nursing*. 2018;27(1-2): e21-e38. Doi: 10.1111/jocn.13912.
39. Holm M, Årestedt K, Öhlen J. et al.). Variations in grief, anxiety, depression, and health among family caregivers before and after the death of a close person in the context of palliative home care. *Death Studies*. 2020;44(9):531-539. Doi: 10.1080/07481187.2019.1586797.

40. Hauser J. Communication in heart failure and palliative care. *Heart Failure Reviews*. 2017;22(5):535-542. Doi: 10.1007/s10741-017-9643-2.
41. Hui D. Unexpected death in palliative care: what to expect when you are not expecting. *Current Opinion in Supportive and Palliative Care*. 2015;9(4):369-374. Doi:10.1097/SPC.0000000000000174.
42. Sucaklı MH. Ölmekte olan hasta ve yaşam sonu bakım. *TJFMPC*. 2013;7(3):52-57. Doi: 10.5455/tjfmpe.41049.
43. Bildik T. Ölüm, kayıp, yas ve patolojik yas. *Ege Tıp Dergisi*. 2013;52(4):223-229.
44. Coelho A, Barbosa A. Family anticipatory grief: an integrative literature review. *American Journal of Hospice and Palliative Medicine*. 2017;34(8):774-785. Doi: 10.1177/1049909116647960.
45. Filiz NY, Dikmen Y. Yaşam sonu bakım uygulamalarında hasta savunuculuğu. *Journal of Human Rhythm*. 2017;3(2):95-100.